

Modernisering af traditionelle kildeudgivelser

I loven om og bekendtgørelserne for Islands Nationalarkiv fremgår der ikke noget om kildeudgivelser, og der er ikke afsat økonomiske midler eller personale til dette formål. Sådanne udgivelser er hovedsageligt blevet til i samarbejde med andre parter. Der er på den anden side blevet arbejdet på mange udgivelsesprojekter på arkivet og med dets støtte, direkte eller indirekte. Det skal der nu gøres rede for.

Først skal diplomatiet nævnes, som omfatter arkivalier helt fra 1100-tallet og frem til omkring 1570. Under ledelse af islændingen helt i kampen for selvstændighed, Jón Sigurðsson, begyndte man at udgive dette omkring 1850. Det blev til en vis grad finansieret af Danmark, men blev efter cirka 120 år stoppet i 1972 på grund af pengemangel. Den første nationalarkivar, Jón Þorkelsson, gjorde et stort stykke arbejde for at udgive diplomatiet helt frem til sin død i 1924. Mindst syv bind heraf blev udarbejdet i Nationalarkivets regi.

I 1912 begyndte man at udgive Islands Altingsbøger. De opbevares i Nationalarkivet. De første fire bind blev også i et betydeligt omfang udarbejdet i Nationalarkivets regi af førnævnte Jón Þorkelsson. Derefter overtog andre opgaven. Det gik oftest lidt op og ned med udgivelsen. Men i årene 1970-1990 blev der igen taget hånd om det og arbejdet på udgivelsen i et samarbejde mellem Nationalarkivet og Altinget. Der udkom otte bind i den periode. Islands Altingsbøger strækker sig over perioden 1570-1800, og der er først og fremmest tale om domprotokoller. Nu er der på Nationalarkivets vegne ved at blive lagt en sidste hånd på overrettsdomme, som udgør en naturlig fortsættelse af Altingsbøgerne. Disse domme udkommer sandsynligvis i to bind.

Der følger yderligere registre, navneregistre, stednavneregistre og stikordsregistre med disse udgivelser. På den måde er det nemt at bruge disse værker til at søge oplysninger i. Disse registre eksisterer på den anden side ikke i et elektronisk format og bliver næppe indtastet i en database i den nærmeste fremtid. Dog er man på universitetet ved at begynde at udgive diplomatiet på nettet, men dette projekt er ikke kommet særlig langt. I de bind af overrettsdommene, der er ved at blive udgivet, bliver den slags registre udarbejdet på computer. Det er klart, at de også bør gøres tilgængelige på nettet.

Et register er nøglen til fagbøger. Det er forfærdeligt at tænke på, at de første bind af diplomatiet er udarbejdet med store ambitioner, da islændingene for det meste skaffede sig brød på bordet med simpelt værktøj i hænderne, og redegørelser og registre fra den tid er langt mere præcise, end de siden hen blev. Et stykke ind i 1900-tallet blev islændingene som følge af den stigende grad af teknologisk udvikling rigere, og dermed blev alle registre forenkede, selv om de helt sikkert er tilstrækkelige. Men som det fremgår af forordet i bind XI:., De væsentligste ændringer ... bidrager til besparelser“ (s. iii). Da islændingenes økonomiske råderum blev endnu bedre efter Anden Verdenskrig, gik udgivelsen af diplomatiet på den anden side helt i stå. Det sidste bind udkom i 1972, takket være først og fremmest én mands indsats (Björn Þorsteinsson).

På egne vegne har Nationalarkivet udgivet brevbøgerne fra biskopperne ved Hólar, Þorlákur Skúlason og Gísli Þorláksson, og de strækker sig over perioden 1626-1683, og selvfølgelig fulgte de videnskabelige registre med denne udgivelse. Dette kunne lade sig gøre på grund af privatpersoners gavmildhed til minde om en afdød medarbejder.

Modernisering af traditionelle kildeudgivelser

Derudover har arkivet udgivet mange registraturer, præsentations- og informationsbrochurer og udstillingskataloger, men det er vist ikke det, vi skal snakke om her.

Forskellige værker er undervejs i arkivets regi. Her kan man nævne fortsættelsen af brevbøgerne fra Hólar-biskopperne, biskop Guðbrandur Þorlákssons regnskabs- og notesbog, administrationsregnskaber fra Vestmannaøerne, redaktør Jón Guðmundssons brevsamling med mere. Alle disse projekter udarbejdes på computer, og dermed bliver det ikke det store problem at gøre både tekster og registre tilgængelige i et elektronisk format. Det er endnu ikke blevet besluttet, på hvilken måde det bliver gjort. Det er også et spørgsmål om, hvor meget arbejde der skal lægges i at udarbejde et stikordsregister, for som alle ved, kan man lade computerne søge på enkelte ord eller dele af et ord i en tekst.

Det er dyrt at udgive kilder på traditionel vis, og det kan ikke gøres uden betydelig økonomisk støtte fra det offentlige eller andre parter. Desværre ser det ikke så godt ud med salgsmulighederne for denne type værker, og det er der måske ikke noget at sige til. Det er derfor et spørgsmål, om der er grund til at udgive sådanne værker i store og dyre publikationer. Eventuelt vil det være nok med 50-100 eksemplarer, kopieret eller trykt på den billigste måde, og derudover gøre teksten tilgængelig på nettet. Det kan man gøre på forskellige måder. Dog bør man have i baghovedet, at selve arbejdet i forbindelse med undersøgelse af kilder, læsning, indtastning af tekst samt korrektur er den mest omfattende del af udgivelsen. Den kan man ikke spare væk, selv om værket udelukkende ville eksistere i et elektronisk format. Man kan måske offentliggøre sådanne værker, mens de er under udarbejdelse og give adgang til dem via nettet, naturligvis med forbehold for den endelige tekst.

Der skal her tales om traditionelle kildeudgivelser. Selv om det ikke hører direkte ind under kildeudgivelser, skal det dog nævnes, at man i de senere år i Islands Nationalarkiv har lagt et stort stykke arbejde i at udarbejde præcise registraturer over enkelte arkiver, sådan at det er muligt at søge i kildesamlinger efter årstal, person- og stednavne, stikordsregistre og så videre. Her kan man nævne arkivalier fra Kancelliet fra 1548-1848, arkivalier fra Rentekammeret fra den sidste del af 1500-tallet og frem til 1848 og Det islandske departement fra 1845-1904.

Dette kan være det første skridt i en kildeudgivelse, for med tiden må man tilføje henvisninger til disse registre, når enkelte arkivalier eller dele af arkivalier er blevet udgivet.

I computerregisteret på Islands Nationalarkiv om Rentekammeret kan man finde dette:

Landfogeden Skúli Magnússon fremlægger en kort beskrivelse af vulkanudbruddet i Skaftafells-syslet (Kort men sandfærdig Underretning om Jordilden i vestere Skaptefields Sysset i Jsland aar 1783) den 22. december 1783. Medfølgende er to rapporter følger på islandsk om naturkatastroferne. (Islands Journal nr. 6, nr. 576, nr. 41, æske 8, nr. 7).

I denne æske blev dette arkivalium fundet. Nu er det så sådan, at dette omtalte arkivalium er blevet trykt i en kildeudgivelse om vulkanudbruddet i Skaftafellssyslet. Den udkom i 1984, arkivaliet er trykt på side 289-292. Det er ikke noget problem at

Modernisering af traditionelle kildeudgivelser

tilføje en henvisning til denne skriftlige kilde i omtalte register, og det giver på den måde folk nemmere adgang til kilden.

I den samme æske ligger der i henhold til dette computerregister (om Rentekammeret) denne henvisning:

„Secretaire“ Poulson skriver om at sende grønkål som næringsmiddel til mennesker til Island. 8. marts 1784. Der følger et brev fra C. Holstein og Rantzau (Islands Journ. 6, nr. 580, nr. 41, askja 41, nr. 10).

Dette arkivalium er dog ikke blevet trykt, men hvis én eller anden har lyst til at kigge nærmere på det, hvadenten denne bor i Kópasker i det nordlige Island eller i Tampere i Finland, er det en smal sag at sende en e-mail til Nationalarkivet og med det samme få et digitalt billede af omtalte arkivalium.

På den måde bruger vi computerteknologien til at åbne arkiverne, ikke alene i forbindelse med traditionelle videnskabelige udgivelser, men også når det gælder præcise computerregistreringer og billeder.